

Nr 432.

Av herr **Håstad**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 40, angående bestridande av kostnaderna för vissa oriktigt utbetalade familjebidrag m. m.

I proposition nr 40 har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att reglera kostnaderna för vissa oriktigt utbetalade familjebidrag. Huvudinnehållet i propositionen är att kommunerna skola ej blott erhålla statsbidrag utan även utfå full statlig ersättning för de familjebidrag, som familjebidragsnämnd utbetalt felaktigt till följd av försummelse eller oriktig rapportgivning från de militära myndigheternas sida och som icke återbetalts av den inkallade eller dennes anhöriga i den mån de äro ersättningsskyldiga. Däremot skola kommunerna själva vidkännas hela kostnaden för för högt utbetalade familjebidrag, om skulden härför är att tillskriva familjebidragsnämnden, vare sig felaktigheten berott på oriktig tolkning av författningsbestämmelserna, bristfällig kontroll eller fel vid uträkningen eller expedieringen. Samtliga hörda myndigheter ha ansett det skäligt och billigt att staten ikläder sig kostnaderna för utgifter, som åsamkats kommunerna i familjebidragsverksamheten uti de fall, då felaktigheten inte kunnat läggas familjebidragsnämnd till last. Så långt måste man med tillfredsställelse hälsa Kungl. Maj:ts initiativ till ett uppklarande av dessa skuldfrågor, som vållat många besvär för familjebidragsnämnderna och andra myndigheter men som ändock förr eller senare måst lösas.

Emellertid vill Kungl. Maj:t inte sträcka sig längre än att låta denna regering avse blott felaktiga familjebidrag, som utbetalts intill den 1 mars 1943. Såsom framgår av propositionen kunna vissa skäl anföras för denna gränsdragning; från och med denna dag började nämligen den fullständiga tillämpningen av 1942 års krigsfamiljebidragsförordning, varjämte det militära rapportsystemet ungefär vid denna tidpunkt genom omorganisation gjorts säkrare och effektivare än dessförrinnan. Det synes emellertid som om många omständigheter gjorde det motiverat att utsträcka tillämpningen av de i propositionen föreslagna reglerna för bestridande av kostnaderna för felaktigt utbetalda familjebidrag till att även gälla tiden efter den 1 mars 1943. Som skäl härför kan bl. a. följande anföras:

Alltjämt inträffar det att den militära rapportgivningen klickar, särskilt då på så sätt att avregistreringar underlåtas eller att felaktiga behörighetsintyg utfärdas. Kungl. Maj:t har lämnat det helt öppet, hur det skall förfaras efter den 1 mars 1943 med sådana felaktigt utbetalda familjebidrag, till vilka familjebidrag

jebidragdsnämnderna inte har någon skuld och vilka, om utbetalningen skett före det nämnda datum, helt skulle ha bestritts av staten. Tre möjligheter synas härvid tänkbara.

Den första är att staten fritar sig från varje betalningsskyldighet i dylika fall och övervältrar hela det ekonomiska ansvaret på kommunerna. En sådan ståndpunkt skulle emellertid strida emot de starka billighetsskäl, som departementschefen funnit vara för handen, när det gällt tiden före den 1 mars 1943; av justitiekanslerns uppfattning att döma föreligger det uppenbarligen t. o. m. en laglig skyldighet för statsverket att hålla kommuner skadeslösa i dylika fall. Under sådana förhållanden kan det näppeligen tänkas att statsmakterna finna det skäligt att kunna ålägga kommunerna betalningsskyldigheten.

Den andra möjligheten är att familjebidragdsnämnderna för att vara på den säkra sidan genast försöka få det felaktigt utbetalade beloppet ersatt av de militära befattningshavare, som bära ansvaret för underlåtenheten att rapportera eller felaktigheten vid rapportgivningen. Det torde emellertid av många skäl varken vara lämpligt eller önskligt att de ca 2 500 familjebidragdsnämnderna uppträda såsom anmälade och processande part, allra helst som utgången av en anmälan eller ett åtal måste bli mycket oviss med hänsyn till att departementschefen i propositionen liksom de hörda myndigheterna förutsätta, att betalningsansvar inte gärna kan ifrågakomma annat än i fall av grov försummelse.

Den tredje möjligheten är att de frågor, som röra tiden efter den 1 mars 1943 oriktigt utbetalade familjebidrag utan familjebidragdsnämndernas förvållande eller skuld, hållas svävande och öppna, till dess riksdagen sannolikt först vid krigets slut sättes i tillfälle att taga ställning till ersättningsproblemet. Även om detta låter sig tänka, måste dock stora olägenheter både för kommunerna och för statsverket alldeles uppenbart vara förknippade därmed. Visserligen kvarstår familjebidragdsnämndernas skyldighet att medverka till att det felaktigt utbetalda beloppet återkräves av den inkallade i den mån omständigheterna tala för dennes återbetalningsskyldighet. Men samtidigt försummas möjligheterna att i tid få ut ersättning från den militära befattningshavaren, för så vitt dennes försummelse skulle vara så grov att ersättningsplikt åläge honom. Uppskovet med avgörandet av dessa frågor måste föranleda stora besvär särskilt i de många fall, då ombyte av personal sker, vilket, när det gäller ett visst ärende, kan ha inträffat såväl hos de militära som de civila myndigheterna; det måste ligga i sakens natur att utredningsarbetet därvidlag ej alltid kan bli fullt nöjaktigt eller tillförlitligt och att mycket onödigt merarbete under alla förhållanden måste presteras.

Då ingen av dessa utvägar alltså kan vara rationell vill det bestämt synas riktigast, att riksdagen redan nu fattar ståndpunkt till frågan om statsbidragen m. m. även för tiden efter den 1 mars 1943. Såväl billighet och rättvisa som rent praktiska synpunkter tala härvid för att i huvudsak även för denna

tid tillämpa de av Kungl. Maj:t nu föreslagna reglerna. Praktiskt skulle detta lämpligast ske på så vis att staten principiellt erkänner sin ersättningskyldighet i de fall, då felet för det för högt utbetalda familjebidraget vore att tillskriva de militära myndigheterna, och att familjebidragsnämnderna så fort upptäckten gjorts anmälde dessa fall till arbetsmarknadskommissionen, på vilken det sedan skulle ankomma att eventuellt vidtaga åtgärder mot den försumlige eller felande militära befattningshavaren. Samtidigt skulle familjebidragsnämnderna ha skyldighet att liksom hittills medverka till att återkräva beloppet eller — i händelse av ny eller fortsatt inkallelse — göra lagligen medgivna avdrag på det fortsatta familjebidraget, när återbetalningsskyldighet rimligen kunde anses åvila den värnpliktige. För kommunerna vore det till en fördel, om dessa omstridda statsbidragsfrågor så fort som möjligt kunde avgöras; allra minst torde familjebidragsnämnderna i sin redan ofta mycket utsatta position kunna vara angelägna om att själva behöva genom anmälningar eller åtal söka reda ut de militära myndigheternas ersättningsansvar, något som måste vara ägnat att åstadkomma irritation mellan familjebidragsnämnderna och de militära förbanden, mellan vilka ett förtroendefullt samarbete är nödvändigt. För statsverket, enkannerligen för tillsyningsmyndigheten, måste det också vara till stor bättnad, om familjebidragsnämnderna kontinuerligt anmäla försummelse i det militära rapportsystemet; på så vis får nämligen arbetsmarknadskommissionen en ständig, aktuell överblick hur hela familjebidragsmaskineriet fungerar; kommissionen kan ingripa i flagranta fall och göra det medan dessa äro aktuella, och framför allt får kommissionen större möjligheter än nu att genom underhandskontroll eller tilläggsföreskrifter förebygga nya eller fortsatta felaktigheter i den militära rapportgivningen. Med visshet måste detta leda till att statsverkets utgifter för att bestrida kostnaderna för dessa felaktigt utbetalda familjebidrag framdeles nedgå mer än eljest skulle bli fallet.

Mot detta arrangemang ligger det nära till hands att rikta den invändningen att kommunernas intresse att biträda vid eventuell återkrävning hos den värnpliktige av det för högt utbetalade familjebidraget skulle avtrubbas, i den mån staten redan från början övertog betalningsansvaret. Erfarenheterna av det stora intresse och den lojalitet emot staten, som familjebidragsnämnderna hittills i stort sett lagt i dagen vid handhavandet av sina stora och svåra uppgifter, motsäga dock dessa misstankar. Säkerligen skola nämnderna även framdeles vara angelägna om att rättvisa skipas mellan de inkallade inbördes, d. v. s. i detta fall att ingen utan vidare får uppbära ett för högt familjebidrag. Därtill kommer dock såsom det under alla förhållanden väsentligaste, att familjebidragsnämnderna enligt de av Kungl. Maj:t nu föreslagna reglerna icke skola få avskryva en fordran på den värnpliktige utan att medgivande härtill lämnas av de av länsstyrelserna utsedda revisorerna. Givetvis skulle denna bestämmelse vara giltig även för tiden efter den 1 mars 1943. Däri måste ligga en garanti för att statens intressen inte eftersättas och att någon avskrivning av

fordran inte kan få ske utan giltig grund. Skulle så anses nödvändigt, kan det dessutom tänkas att kommunerna för här diskuterade felaktiga familjebidrag efter nämnda tidpunkt blott erhålla vederbörligt statsbidrag och alltså inte ersättning för den s. k. kommunandelen. Sannolikt torde införandet av denna olikhet i fråga om statens ersättning dock inte vara påkallad.

Med hänsyn till ovanstående föreslår jag,

att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 40 angående bestridande av kostnaderna för vissa oriktigt utbetalade familjebidrag m. m. måtte besluta att på det sätt, som närmare anges i motionen, statens ersättningsskyldighet för felaktigt utbetalda bidrag i de fall, då felaktigheten beror på militära myndigheter och ej kan lastas familjebidragsnämnd, även skall gälla för tiden efter den 1 mars 1943.

Stockholm den 8 februari 1944.

Elis Håstad.